

УДК 005.334:351.86:316.42

Арабаджиев Д. Ю.¹, Трофименко Є. Ю.²

¹ д-р політ. наук, проф., начальник науково-дослідної частини, професор кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин;

² аспірант спеціальності С2 «Політологія»;

Запорізький національний університет, м. Запоріжжя, Україна.

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЧИННИК ЗМІЦНЕННЯ СУСПІЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ ДЕРЖАВИ

Сучасний етап розвитку держав характеризується високим рівнем невизначеності, зумовленим як внутрішніми трансформаційними процесами, так і зовнішніми викликами. Глобалізація, військові конфлікти, економічні кризи, інформаційні загрози та екологічні проблеми формують складне середовище функціонування суспільства. У таких умовах забезпечення суспільної стійкості набуває стратегічного значення, оскільки саме вона визначає здатність держави протистояти ризикам, адаптуватися до змін і відновлюватися після криз.

Проблематика управління ризиками як чинника зміцнення суспільної стійкості держави активно розробляється у сучасному науковому дискурсі. У працях таких науковців, як Грищенко І., Горбата Л., Єфімова Г., Павлова М., Стешенко Т., Кречик А., Кривець О., увага зосереджується на економічних, інституційних та соціальних аспектах управління ризиками, що визначають рівень адаптивності та здатності суспільства до відновлення в умовах невизначеності.

Ключову роль у забезпеченні суспільної стійкості держави відіграє ефективне управління ризиками, яке дає змогу не лише реагувати на наявні загрози, а й передбачати їх, знижуючи рівень потенційних втрат. Саме тому дослідження ризик-менеджменту як чинника зміцнення суспільної стійкості набуває особливої актуальності та потребує системного наукового осмислення.

Розуміння сутності цього явища доцільно розпочати з аналізу походження терміна «ризик», який має глибокі історико-лінгвістичні витоки. Його етимологія пов'язується з грецькими словами *ridsikon*, *ridsa*, що означають стрімчак або скелю та символізують небезпеку і необхідність обережного руху. В італійській мові поняття *risiko* трактується як небезпека або загроза, тоді як дієслово *risicare* передає зміст лавірування між перешкодами, тобто прийняття рішень в умовах невизначеності. Аналогічно у французькій мові слово *risque* означає загрозу або ризикування, пов'язане з подоланням небезпечних ситуацій [3]. Таким чином, уже на рівні мовних значень ризик асоціюється з небезпекою, невизначеністю та необхідністю вибору.

У науковій літературі поняття ризику розглядається у кількох взаємопов'язаних вимірах. Передусім ризик інтерпретується як імовірність настання негативних подій, здатних спричинити шкоду людині, організації або державі. У межах такого підходу ризик-менеджмент визначається як сукупність методів і управлінських рішень, спрямованих на зниження ймовірності реалізації загроз або мінімізацію їхніх наслідків за умови раціонального використання ресурсів [3].

Актуальність дослідження посилюється тим, що проблематика управління ризиками та суспільної стійкості активно розробляється як у вітчизняній, так і в зарубіжній науці. Значна увага приділяється питанням національної безпеки, кризового управління, а також стійкості соціально-економічних систем до зовнішніх і внутрішніх викликів. Водночас інтеграція підходів до управління ризиками у контексті забезпечення суспільної стійкості потребує подальшого розвитку з урахуванням сучасних умов функціонування держав, що характеризуються високим рівнем невизначеності та динамічністю загроз.

Таким чином, управління ризиками постає не лише як інструмент реагування на небезпеки, а як стратегічний механізм забезпечення стійкості держави, що обумовлює необхідність його комплексного дослідження та практичного впровадження.

Суспільна стійкість держави розглядається як здатність соціальної системи ефективно протистояти внутрішнім і зовнішнім загрозам, зберігати функціональність та забезпечувати сталий розвиток. Вона включає економічний, соціальний, політичний та інституційний компоненти, кожен з яких є вразливим до різноманітних ризиків. Управління ризиками є комплексним процесом, що охоплює ідентифікацію ризиків, їх аналіз, оцінювання, вибір методів реагування та моніторинг. На національному рівні цей процес реалізується через систему державного управління, яка повинна забезпечувати координацію між різними органами влади, бізнесом і громадянським суспільством. Ефективне управління ризиками передбачає використання превентивного підходу, орієнтованого на попередження виникнення кризових ситуацій. Це включає розвиток систем раннього попередження, прогнозування ризиків, а також формування стратегій їх мінімізації. Особливого значення набуває інтеграція ризик-менеджменту у процеси стратегічного планування на державному рівні.

Важливою складовою є інституційне забезпечення управління ризиками. Формування ефективних інституцій, здатних оперативно реагувати на загрози, є запорукою підвищення суспільної стійкості. Крім того, необхідно є розвинена нормативно-правова база, що регламентує механізми реагування на ризики. У сучасних умовах вагомим значення набуває інформаційна складова. Інформаційні ризики, зокрема дезінформація та

кіберзагрози, можуть суттєво впливати на стабільність суспільства. Тому розвиток інформаційної безпеки є невід'ємною частиною управління ризиками. Окрему увагу слід приділити ролі громадянського суспільства у забезпеченні стійкості. Активна участь громадян у процесах прийняття рішень, високий рівень довіри до державних інституцій, а також розвиток соціального капіталу сприяють підвищенню адаптивності суспільства до ризиків. В умовах воєнних загроз особливого значення набуває інтеграція безпекових і соціально-економічних аспектів управління ризиками. Це вимагає комплексного підходу, який враховує як оборонні, так і гуманітарні чинники забезпечення стійкості.

Підвищення ефективності управління ризиками можливе за рахунок впровадження сучасних управлінських інструментів, таких як сценарне планування, аналіз великих даних, цифрові технології моніторингу та оцінювання ризиків. Це дозволяє підвищити точність прогнозування та оперативність реагування на загрози. Управління ризиками є ключовим чинником забезпечення суспільної стійкості держави в умовах сучасних викликів. Воно забезпечує здатність держави ефективно реагувати на загрози, мінімізувати їх наслідки та забезпечувати сталий розвиток. Зміцнення суспільної стійкості потребує впровадження системного підходу до управління ризиками, що включає розвиток інституційної спроможності, удосконалення нормативно-правової бази, впровадження інноваційних технологій та активізацію участі громадянського суспільства.

Важливим напрямом є також інтеграція управління ризиками у процеси стратегічного планування та державного управління, що дозволяє підвищити узгодженість рішень і ефективність використання ресурсів. Крім того, особливого значення набуває розвиток систем моніторингу та прогнозування ризиків, які забезпечують своєчасне виявлення загроз і формування превентивних заходів реагування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арабаджиев Д.Ю., Трофименко Є. Ю. Концептуальний аналіз понять суспільної стійкості й ризику в умовах воєнних загроз. *Політикус*, 2026. № 1. С. 26-32. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-9616>. URL: https://politicus.od.ua/1_2026/5.pdf.
2. Арабаджиев Д.Ю., Сергієнко Т.І. Теоретико-методологічні засади моніторингу соціальної згуртованості та стійкості у сучасних реаліях України (на прикладі Запорізької області). *Регіональні студії*, 2022. № 30. С.35-39.
3. Donets L. *Ekonomichni ryzyky ta metody yikh vymyriuvannia*. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury, 2006.